

MUSEUMSAVISEN

Nr. 35

November 2001

21. årgang

HOLSTED • BRØRUP • VEJEN

Lejekontrakt til år 2011

Undersøgelse og retablering af en gravhøj
i Sønderskov Hjortehave

Om mindeindskriften på Maltstenen

Gaven fra Karen Stafford

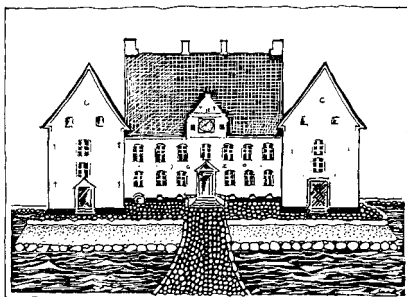
Ålund Plt. i orkanens øje

Portræt af Maren Momsen

Herregårdssmedjen kan
bruge flere svende

Kustodeudflugten

Egnsmuseet på Sønderskov

Sønderskovgårdsvej 2, 6650 Brørup

Tlf. 75 38 38 66 - Fax 75 38 38 65

E-post: post@sonderskov.dk

www.sonderskov.dk

Museets åbningstider:

Tirsdag-Søndag kl. 11-16.

Mandag lukket.

Kontoret er åbent hverdage 8.30-16.00

Efter forudgående aftale med museets kontor er der også adgang for skoleklasser udenfor normal åbningstid.

Der er endvidere mulighed for at aftale gruppebesøg med introduktion og/eller omvisning også udenfor normal åbningstid.

Museets faste medarbejdere:

Museumsleder: Svend Aage Knudsen

Museumsinspektør.: Peter Munch Jensen

Museumsassistent: Ellen-Marie Viuff

Museumsvært: Brynhild Tophøj

Assistent: Ellen Margrethe Damgaard

Assistent: Pia Andersen

Forvalter: Torben Immerkær Krogh

Rengøring: Elly Mikkelsen

Natur- og Kulturskolen ved Sønderskov

Naturvejleder: Finn Lillethorup Hansen

Tlf. 75 38 43 37 - Fax 75 38 38 65

E-post: naturvejleder@sonderskov.dk

Restaurant Herregårdskælderen

Tlf. 75 38 38 45 - Fax 75 38 38 45

www.herregaardskaelderen.dk

Holsted – Brørup – Vejen Egnens Museumsforening

Stiftet den 6. februar 1979 med det formål at oprette og drive et kulturhistorisk egnsmuseum.

Formand: Agner Frandsen, Askov Kirkevej 17, 6000 Vejen, 75 36 14 97.

Næstformand: Flemming Holm Rasmussen, Søndergade 14, 6650 Brørup, 75 38 38 11.

Kasserer: Chr. Carstensen, Østergade 29, 6670 Holsted, 75 39 22 59.

Kontingent 2001: 75,- kr. for enkeltmedlemmer og 100,- kr. for par.

Kontingentet omfatter partoutkort for årets besøg, ligesom foreningens medlemmer modtager Museumsavisen og meddelelser om aktiviteter.

Museumsavisen er redigeret af: Agner Frandsen og Svend Aage Knudsen.

Teknisk bearbejdning: Finn Lillethorup Hansen.

Lejekontrakt til år 2011

Den 26. juni 2001 blev der underskrevet en ny 10-årig lejekontrakt og dermed blev den sidste byggesten i den ny museumsaftale ”støbt fast”. Det foregik ved en lille højtidelighed på Sønderkov med deltagelse af de tre borgmestere fra Holsted, Brørup og Vejen kommuner, deres kommunaldirektører, Sønderkovs ejer tømrermester Helge Kragelund, advokater for de to parter samt undertegnede repræsentanter fra museet.

De mere officielle taler stod undertegnede for og de følgende rubrikker er nogle udpluk og sammendrag fra begge indlæg.

Som medstifter af Museumsforeningen i 1979 fremdrog bestyrelsens formand Agner Frandsen nogle af myterne og anekdoterne fra museets opstart. Længe inden Kragelund overhovedet

var inde i billedet skævede bestyrelsen også til Sønderkov, som dengang henlå i forfald og tornerosesøvn.

Mange på egnen foreslog ofte Sønderkov som hjemsted for museet, men både museumsfolk i Ribe Amts Museumsråd og i Statens Museumsnævn advarede på det kraftigste Museumsforeningen, så længe der ikke var styr på den professionelle og økonomiske side af den hårdt tiltrængte restaurering.

Den samme advarsel lød også fra fredningsmyndighederne. Derfor forblev Museumsforeningen passiv i forhold til konkrete initiativer, men bestyrelsen og medlemskredsen fulgte naturligvis med i forhandlinger.

I løbet af 1985 faldt Kragelunds overtagelse af den fredede hovedbygning så på plads og i foråret 1986 kunne den gennemgribende restaurering starte.

Deltagerne ved den lille højtidelighed på Sønderkov i forbindelse med underskriften af den nye lejekontrakt:

Forrest fra venstre er det komm.dir. Ole Sloth, borgmester Regnar Busk, komm.dir. Orla Hansen, borgmester Jørgen Kiilrich, borgmester Carl Aaskov og komm.dir. Victor Rud.

Bagest fra venstre er det mus.foren. formand Agner Frandsen, tømrermester Helge Kragelund, museumsinsp. Svend Aage Knudsen (i midten), samt adv. Niels Winter og adv. Verner Holm.
Foto: Lindals Foto.

Hvor meget dette i virkeligheden kom til at betyde for museets etablering, kan vi i dag for alvor se i et historisk perspektiv. Vi kan roligt sige, at uden den opmærksomhed, som Helge Kragelunds projekt påkaldte sig, havde museet haft svært ved at opnå tilstrækkelig støtte fra både private sponsorer, fonde og offentlige myndigheder.

Det kan godt være, at museet politisk og økonomisk måtte gå på "varme kul" i de første år, men det projekt Helge Kragelund havde iværksat blev efterhånden egnens stolthed. Og den åbenhed som prægede restaureringen passede godt ind i museets ideologi.

Offentligheden kunne følge håndværkerne på tætteste hold, der blev afholdt omvisninger på de arkæologiske udgravninger, "åbent hus" arrangementer i den halvt istandsatte bygning, der blev gennemført det store egnsspil i 1988 og i årenes løb fik de talrige gruppeomvisninger stor betydning og afsmitning på museumsarbejdet.

Da de første kommunale aftaler faldt på plads, kunne museet i 1990 opnå den eftertragtede og altafgørende statsanerkendelse. Samtidig flyttede museet ind på Sønderskov og vi kunne på tætteste hold deltage i de sidste års restaurering og indretning.

Lejekontrakten var i de første år en sag mellem Kragelund og museet. Et par år senere overgik lejekontrakten til Brørup Kommune som en del af fornyelsen af museumsaftalen.

Den nye lejekontrakt er nu et fælles anliggende for de tre kommuner, hvilket også er et resultat af den nye samarbejdsaftale, som også på andre områder har udlignet samarbejdet. Alle, der har haft med Museumsforeningens virke at gøre, har også et vist kendskab til den komplekse etableringsproces. Derfor lød der den 26. juni også både tak og eftertanke på denne mærkedag. Godt 10 år har museet været under etablering i disse rammer og Egnsmuseet på Sønderskov er samtidig blevet en del af

*Borgmestrene fra de tre kommuner ser til, mens tømremester Helge Kragelund sætter sin underskrift på den nye lejekontrakt.
Foto: Lindals Foto.*

det regionale og landsdækkende museumsfaglige netværk.

Den gamle herregård genvandt værdigheden og museet opnåede attraktive rammer omkring det daglige arbejde og formidlingen af egnens historie.

Med den ny driftsaftale er der samtidig al mulig grund til at takke kommunerne for deres engagement.

Sønderskov-løsningen har forudsat grænseoverskridende samarbejde, som mange andre mindre statsanerkendte museer kan misunde og er i gang med at kopiere.

Lejekontrakten løber frem til 2011. Til den tid skal der måske søges nye løsninger, som yderligere kan sikre Sønderskov som foreningsejet museum og spændende kulturhus for egnen. Som vilkårene er defineret nu og i de kommende år bygger dette på de gode og positive erfaringer, som er blevet tilbag bragt i etableringsårene. Der er fortsat et tæt samarbejde med Helge Krage-
lund omkring bygningens vedligehold og istandsættelse af særlige emner.

Lejekontrakten blev underskrevet i forhallen foran Maltrunestenen, hvilket på flere måder er med til at bevidne og bekræfte museets formål, historie og udvikling. Underskriverne var tømrermester Helge Kragelund, borgmester Regnar Busk, borgmester Jørgen Kielerich og borgmester Carl Aaskov. Der bliver udtrykt tak til de tre kommuners byråd og tak til Helge Kragelund.

*Agner Frandsen og
Svend Aage Knudsen*

 Jul
på
Sønderskov
2001

Lørdag - Søndag

1. - 2. december

8. - 9. december

Alle dage i tidsrummet

kl. 11.00 - 16.00

Entré:

Voksne: 30,- kr.

Børn 7-14 år: 10,- kr.

**Arbejdende værksteder
Herregårdssmedjen arbejder
Julebag på det gamle komfur**

Julebutik

Juleudstilling

Juletræssalg

Julemusik

Julecafé

Generalforsamling 2002

Tirsdag den 19. marts

Kl. 19.00 (bemærk tidspunktet)

i salen på Sønderskov

Dagsorden efter vedtægterne

Kaffebord i Herregårdskælderen

Foredrag med lysbilleder:

*»Rejse i Syrien i august 2001«
»– en kulturel, religiøs og kunstnerisk smeltedigel
i tusinder af år«*

ved

arkæolog Svend Aage Knudsen

og

studerende i religionssociologi Jesper Possing

Undersøgelse og reetablering af en gravhøj i Sønderskov Hjortehave

Orkanen i december 1999, har ikke kun ødelagt store skovarealer frem for alt i Syd- og Sønderjylland, men også mange fortidsminder i skovene.

I år 2000 blev det derfor gennemført en systematisk besigtigelse af fortidsminder på stormfældede skovarealer med Museet på Sønderskov som koordinator. Projektets hovedformål var at markere fortidsminderne for at undgå yderligere skader i forbindelse med det maskinelle oprydningssarbejde (se

Museumsavisen nr. 34, 2001, s. 27-28). På udvalgte stormskadede fortidsminder var det nødvendigt at gennemføre mindre arkæologiske undersøgelser.

Gravhøjen i Hjortehaven

Et af de udvalgte fortidsminder var en fredet gravhøj, som ligger umiddelbart syd for Sønderskov Hovedgård i Sønderskov Hjortehave. Her fandt man allerede ved afrensningen af den øverste skovbund i januar 2001 to knuste urne-

På billedet ses, hvordan rødderne fra de to store væltede bøgetræer har væltet jorden op og dermed har ødelagt dele af gravhøjen. Den ene af træerødderne står midt i gravhøjen, hvor den skjuler den centrale grav. Den anden rod ligger hen over den ellers velbevarede række af randsten langs foden af gravhøjen.

Den ene af de to knuste urner, der blev fundet allerede under den første afrensning af jord i januar.

grave fra sen bronzealder. Urnerne var knust under oprydningen i skoven, hvor der var blevet kørt med maskiner hen over det fredede fortidsminde.

Desuden har der stået to store, ca. 150-180 år gamle bøgetræer på gravhøjen, som, da de væltede med rod under orkanen, ødelagde den midterste og den nordlige del af højen. Der må dog siges, at både denne gravhøj samt en tilsvarende høj ca. 35 m længere mod syd allerede før stormen var ret forsømte fortidsminder. De var bevokset med store og små træer og de kunne kun anes som små forhøjninger i skovbunden..

Velbevarede randsten

Undersøgelsen i slutningen af april og begyndelsen af maj begyndte med en forsigtig afrensning af højoeverfladen, hvor alt det løse muldjord samt grene og andet blev fjernet med en rendegraver. Overraskende nok viste det sig, at gravhøjen var bedre bevaret end oprindeligt antaget, idet næsten hele rand-

stenskæden omkring højen var intakt. Kun enkelte steder manglede nogle af de ca. 30-50 cm store marksten, som har markeret højens fod. Dermed var det nemt at bestemme højens oprindelige diameter, som har været mellem 11,0 og 11,5 m.

Ved hjælp af to smalle profilgrøfter gravet i henholdsvis nord-syd- og vest-øst-retning gennem højen, kunne vi desuden konstatere, at den bevarede højde har ligget omkring 1,0 m målt fra den daværende jordoverflade. Højen var opbygget af tørv. Flintafslag og enkelte skår i højfylden tyder på, at bygningsmaterialet stammer fra en nærliggende boplads. Højen blev antageligt bygget i en omgang, men i en kort periode i den yngste bronzealder brugt til yderligere begravelser.

Urnerne i gravhøjen

I den sydlige del af højen, hvor der allerede ved den første afrensning var fundet to urner tæt ved hinanden, blev der fundet spor af yderligere tre urnegrave. Alle urner var dog beskadigede efter oprydningsarbejdet i skoven. I de fleste tilfælde var der kun bevaret rester af den nederste del af gravene. Højen har derfor sikkert været lidt højere end den var på udgravningstidspunktet.

Én urnegrav var mindre beskadiget af træerødder og kan dermed give et indtryk af gravskikken i yngre bronzealder. Dengang brændte man de afdøde på ligbål og samlede de brændte knogler og eventuelle medgivne genstande i et lerkar (urne). Man har gravet en lille grube i den eksisterende gravhøj, hvor urnen blev sat ned. Urnen blev stillet på en flad sten, omgivet af yderlige sten og afdækket med et skålformet lerkar og nogle sten.

I Sønderkov-højen fandt vi kun i én urne sikre gravgaver. Det drejer sig om en trapezformet ragekniv af bronze med såkaldt punzelornamentik. Potteskår i to af de andre urnegrave tyder på, at man her har medgivet den døde et eller to kar måske fyldt med mad og drikke. Rageknivens og urnernes form er typisk for den yngste periode af bronzealderen, som omfatter det 6. århundrede f.Kr.

Den centrale grav

Desværre lykkedes det ikke at finde frem til den oprindelige centralgrav. Denne har antageligt ligget under højens midte. Men lige netop her har det store væltede bøgetræ forvoldt stor skade. Den væltede trærod har revet alt jord med op i en diameter af ca. 4-5 m. og i en dybde af mere en 1 m.. I den forbindelse er der opstået et mere end 0,8 m. dybt hulrum under rodvælteren. Da der ikke kunne findes spor af en grav i nord-syd profilen må det formodes, at det drejer sig om en lille brandgrav, der sandsynligvis ikke er meget ældre end urnegravene i den sydlige højdel. Resterne af centralgraven ligger antagelig stadig indesluttet i rodvælteren.

Gravhøjen retableres

Da højen er tinglyst fredet og undersøgelsens økonomiske midler var begrænsede, kunne der ikke foretages mere omfattende undersøgelse af gravhøjen og centralgraven, selv om den utvivlsomt er skadet.

Det gjaldt primært om at dokumentere stormskaden og om at retablere højen ud fra undersøgelsens resultater. Profilgrøfterne og hullerne efter de væltede træer blev fyldt op med gult sand, så det også for efterfølgende generationer, som muligvis foretager udgravninger i højen, vil være muligt at se forstyrrelserne. Træstøderne blev så vidt muligt savet ned. En fjernelse af trærodderne havde betydet en større arkæologisk undersøgelse. Desværre forstyrrer de to træstød helhedsindtrykket af højen meget.

Til sidst blev hele højen dækket med muld i den bevarede højde. Man kan nu selv danne sig et fint indtryk af gravhøjen og dens beliggenhed i landskabet, når man ved næste museumsbesøg lægger en lille spadseretur forbi gravhøjen.

Lige øst for Sønderkov følger man markvejen langs skovbrynet. Man følger markvejen mod syd langs med skovbrynet parallelt med parkeringspladsen. Efter ca. 250 m. kommer man ind i skoven, og her ligger den nu rekonstruerede gravhøj umiddelbart mod højre. Den endnu ikke retablerede nabogravhøj, hvor man i en mindre udgravning i 1937 fandt 8 urner i højens sydøstlige del, ligger ca. 30-40 m. længere ned ad bakken lidt længere mod vest fra skovvejen.

Arkæolog Silke Eisenschmidt

Om mindeindskriften på Maltstenen

De fleste af de forskere, der har behandlet den omstridte indskrift på runestenen fra Malt¹⁾, har været enige om at betragte den anden vandrette linie som den, der indeholder selve mindeindskriften. I min egen udlægning af indskriften²⁾ har jeg tilsluttet mig Ottar Grønviks version bortset fra, at han opfatter Kolfinn som ophavsmanden. Jeg har i min artikel argumenteret for, at Vifrød må være den, der har ladet stenen rejse og skal derfor ikke gentage mig selv her. Når jeg tager denne del af indskriften op til behandling på ny, skyldes det, at der kan rejses væsentlige indvendinger mod den af Ottar Grønvik foreslåede læsning. Selve runelinien, der jo er ekstraordinært lang, fordi den er hugget helt om på stenens smalside, lyder i translitteration:

Den anden vandrette linje på Maltstenen er skrevet helt om på stenens smalside.

Artiklens forfatter ved Maltstenen i forballen på Sønderkov.

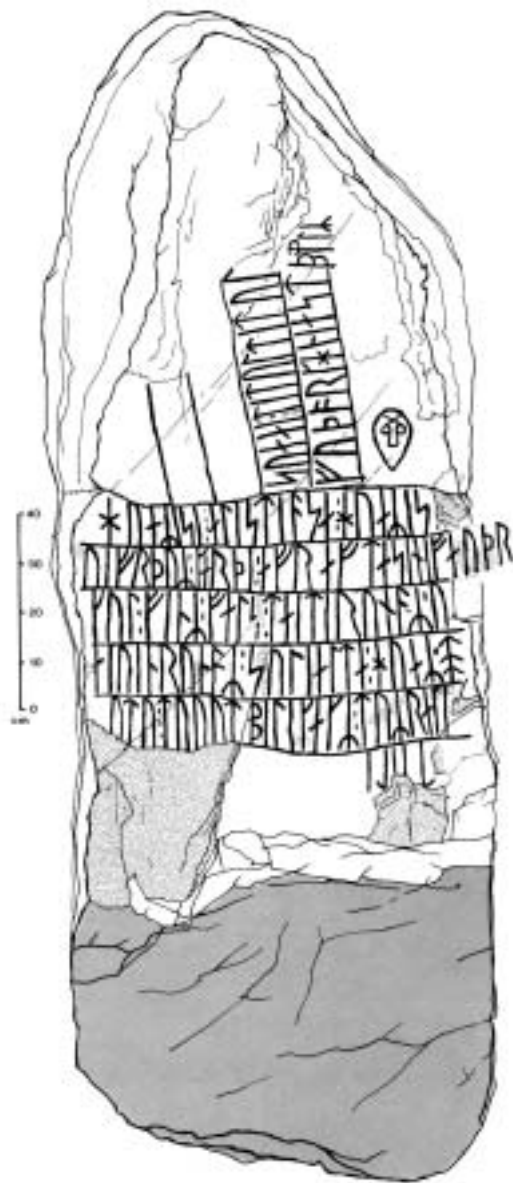
NIPRPNL:Y+RPI:TPRTPP+H1IIP+DPR

uifrbuR : karpi : afraftasinifaubr

Det sammensatte udtryk **asinifaubr** = *æsni-fødr* = »kære fader« i Ottar Grønviks udlægning støder mod den hurdle, at førsteledet *æsni-* rummer en skjult nasal og derfor burde være ristet med den rune, der dækker en sådan lyd, nemlig **f** i stedet for **t**, altså **asini-**, ikke **asini-**. Sondringen mellem de 2 lyde opretholdes endnu strengt på Malt-indskriftens tid, og da ordet desuden er en konstrueret form, der ikke har nogen sikker hjemmel hverken i runesproget eller i det litterære sprog (Eddaen, skjaldekvad, sagalitteraturen m.m.), vil jeg foretrække, at man ser bort fra en

sådan form og ser sig om efter en anden mulighed. Runerne **afr** udlægges af Ottar Grønvik som »skibsøl«, evt. som »stærkt øl« (med henvisning til oldislandsk *afrhendr* = »stærk« og gotisk *abrs* med samme betydning). Det er imidlertid ikke til at komme uden om, at det eneste sted, hvor ordet betyder en drik, er i Egil Skallagrímssons saga (kap. 43), hvor det angiver en så simpel drik (tykmælk?), at det giver anledning til, at Egil dræber sin vært Bård, da det viser sig, at der alligevel er ordentligt øl i huset. Så også her må man overveje en anden mulighed.

Ingen af dem, der har beskæftiget sig med indskriften, har undret sig over, hvorfor den pågældende linie er blevet så lang, at man har benyttet stenens smalside til de sidste 3-4 runer. Det kan umuligt have været planlagt sådan fra starten. Den eneste plausible forklaring er for mig at se, at der et eller andet sted tidligere i linien er ristet ca. 3-4 runer for meget, altså en fejlristning, der har medført, at man har måttet riste et ord helt forfra for at rette fejlen. Det eneste sted, hvor dette kan være sket, er i runefølgen **afr**aft. Hvis hensigten fra starten har været at riste **aft**, men man er kommet til at skrive **afr**, var den eneste måde at rette ordet på at starte forfra med **aft** og lade **afr** stå. Undladt bemaling af **afr** kan så have tydeliggjort hensigten. Jeg foreslår altså, at man ser bort fra **afr** i læsningen af denne linie. Da det meste af linien i øvrigt består af relativt genkendelige ord: **karþi** = »gjorde«, **aft** = »efter«, **sin** = »sin« og **faupr** = »fader«, må det kunne lade sig gøre at finde frem til ordlyden af denne sætning, da der kun er 2 runer tilbage at gøre rede for, nemlig **a** efter **aft** og i

Udtegning af Maltstenens indskrift med angivelse af stenens strukturer og revner; Tegning: Svend Aage Knudsen.

foran **faupr**. Det er for mig at se indlysende, at der mellem **aft** = »efter« og **sin** = »sin« må have stået et ord, der repræsenterer en slægtsskabsbetegnelse. Den eneste, der kan passe ind her, er Karen Thuesens forslag (Karen Thuesen, s.23) **á** = akkusativ af **ái** = »oldefader« (der

dog muligvis også kan betyde »bedstefader«, jvf. Kees Samplonius, s.72), en mulighed, jeg tidligere har afvist som usandsynlig (Poul Erik Mørup, s.116). Men fordi arvtagning efter en oldefader (evt. bedstefader) er sjældnen, behøver den jo ikke være umulig. Tværtimod er den sjældne arvefølge måske netop anledningen til, at stenen er blevet rejst, nemlig for at pointere, hvem arvtageren er, når først man er nået ud i tredje generation efter den afdøde. Indskriften siger det selv, idet linien afsluttes med (n)i *faupr* (idet en elementær runeortografisk regel tillader dobbeltlæsning af enkeltruner) = *ni fōður* = »og ikke (efter) faderen« (hvad der jo ville være det normale). *Ni* (oldisl. *nē*) betyder »ikke« eller »og ikke, men ikke«. Foreløbig har vi altså: »Vifrød ... efter sin oldefader, og ikke efter faderen«.

Verbet oldisl. *gera* = »gøre« uden objekt + forholdsordet *aft* (oldisl. *ept/eptir*) har 2 betydninger ifølge Johan Fritzers »Ordbog over det gamle norske sprog«, nemlig 1) »sende bud efter en for at hente ham til sig« og 2) »udføre, hvad der påligger den dodes efterladte at gøre med hensyn til hans begravelse«, altså »ordne begravelsen efter en« (d.v.s. sørge for gravlæggelsen og

afholdelsen af arveølet med tilhørende ceremonier). Da den første betydning kræver dativ efter forholdsordet, mens den anden konstruktion anvender akkusativ, er det følgelig kun mulighed 2, der kan komme på tale her. Og i den indholdsmæssige sammenhæng kan det vel dårligt passe bedre. Hele sætningen skal altså læses: *WifrōðR gærði <afR> æft á sinn, ni fōður* = »Vifrød ordnede begravelsen efter sin oldefader (evt. bedstefader), og ikke efter faderen.« Vi må så forestille os, at de mellemiggende generationers arveberettigede er faldet bort og at hovedarving til oldefaderens eller bedstefaderens verdslige eller religiøse position har skullet søges i Vifrøds generation.

Poul Erik Mørup

Henvisninger:

- 1) Helhedstolkninger foreligger fra:
  - Karen Thuesen: *Maltstenen* (1990),
  - Ottar Grønvik: *Runesteinen fra Malt i Jylland* (Arkiv for nordisk filologi (107) 1992, s.1-34),
  - Kees Samplonius: *Zum Runenstein von Malt* (Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik (36) 1992, s.65-91) og
  - Kurt Braunmüller: *Der Maltstein* (Frühmittelalterliche Studien (26) 1992, s.149-164).
- 2) Poul Erik Mørup: *Maltstenen, en alfabetmagisk indskrift fra tidlig vikingetid* (Fra Ribe amt 1993, s.114-120).

75 38 38 66

Naturhjørne i Museumsbutikken

Sæt til insektsafari med dåselup og insektsuger.
 Svampekurv og bøger om svampe (også en kogebog).
 Foderautomater, kikkerter og fuglebøger.
 Bøger om skoven, dyrespor, lægeurter og blomster.
 Knive, lupper, hyacintglas og krokusglas.

Disse fire aneportrætter fra 1700-tallet var nogle af de kulturhistoriske skatte, som Karen Stafford tilbød at donere til museet.

Gaven fra Karen Stafford

For et par år siden fik museet en henvendelse fra en efterkommer til familien Lautrup på herregården Estrup, Karen Stafford. Museet blev spurgt, om man var interesseret i at erhverve de genstande fra herregårdens oprindelige indbo, som hun havde arvet efter sin far?

Lautrupperne ejede Estrup (mellem Vejen og Brørup) i perioden 1751 til 1926, hvor Karen Staffords farfar, Otto Lautrup så sig nødsaget til at sælge gården. Karen Lautrups far, Henrik Lautrup, emigrerede nogle år efter salget til USA, hvor han giftede sig med en indfødt og endte med at bosætte sig i Californien. Han fik en række genstande fra Estrup med sig over til USA,

og det var disse genstande, Karen Stafford tilbød museet.

Karen Stafford havde længe næret et ønske om at føre genstandene tilbage til den egn, de kom fra, og erklærede sig villig til at donere dem kvit og frit, hvis museet blot ville organisere og finansiere transporten af de i alt ca. 12 kubikmeter antikviteter.

På daværende tidspunkt var museet imidlertid ikke parat til at påtage sig en sådan hjemtagning. Hjemtagningen af en så stor transport helt fra Californien kunne blive en bekostelig affære, og det ville under alle omstændigheder kræve, at museet satte en hel del tid af til at organisere transporten. Dette var der med den daværende bemanning ikke tid til.

Efter museets opnormering med en ny inspektørstilling blev situationen imidlertid en anden. Da Karen Stafford kort før jul sidste år henvendte sig på ny, tog vi derfor sagen op til alvorlig overvejelse på museet.

Det stod dog klart, at omkostningerne i tid og penge nødvendigvis måtte vejes mod den kulturhistoriske værdi af de

Karen Stafford

genstande, vi blev tilbudt, og vi var på det tidspunkt endnu ikke helt klar over, hvor betydningsfulde genstandene var.

Vi bad Karen Stafford om en liste over genstandene, hvilket hun sendte til os. Det drejede sig, som nævnt, om ca. 12 kubikmeter antikviteter: antikke møbler, 4 olieportrætter af forfædre, gamle fotografier og bøger, porcelæn, krystalglas, en lysekrone i glas og sølv, to samovarer, gamle våben og ridepiske m.m.

Desværre måtte Karen fortælle, at hun ikke kendte særlig meget til genstandene, udover at de stammede fra slægtens originale indbo på Estrup. Ved hjælp af en del research og nogle fotos af møblerne, som Karen sendte over, kunne vi imidlertid slå fast, at der blandt Karens arvestykker var nogle rigtige klenodier.

De 4 olieportrætter viste sig således at være portrætterne af etatsråd Hans Christian Lautrup og hans kone Anna Magdalene Buchwald (forældre til den første af Lautrupperne på Estrup) samt portrætterne af kammerassessor Henrik H.C. Lautrup og hans kone Karen Bolvig (2. generation i rækken af Lautrupper på Estrup). Etatsråd Hans Christian Lautrup kom fra en relativt ukendt ikke adelig familie, men arbejdede sig opad indenfor den kongelige embedsstand og endte med at blive indehaver af den vigtige post som direktør for Øresundstolden. Den formue, han skabte i løbet af sin karriere, udgjorde den økonomiske forudsætning for Lautruppernes erhvervelse af Estrup. Hans kone Anna Magdalene var datter af Frederik den Fjerdes livlæge Johannes de Buchwald, der stammede fra den holstenske rid-

Henrik Lautrups immigrant-id-kort. Karens far immigrerede til USA i 1929. Han blev boende i USA resten af sit liv, men glemte aldrig sin tid på Estrup og bevarede de dele af indboet fra hans barndomshjem, som han arvede efter sine forældre.

Ved hjælp af fotos, som Karen Stafford sendte herover, kunne vi danne os et indtryk af genstandenes kulturhistoriske værdi.

derslægt Buchwald. Barnebarnet Henrik H.C. Laurtrup var en af de betydeligste af Laurtupperne på Estrup. Han var en af de første på egnen, der merglede, dyrkede kartofler og kløver, han gennemførte udskiftningen på Estrup og medvirkede, ved at bortsælge det meste af bøndergodset, til dannelsen af en klasse af selvejende bønder på egnen. Hans kone, Karen Bolvig, var datter af assessor Laurids Bolvig til Nebbegård.

Set fra et kulturhistorisk synspunkt var de 4 portrætter således yderst vigtige at få tilbage til egnen.

Også blandt de møbler, Karen Stafford tilbød, var der nogle for museet meget værdifulde genstande. Da egns-museet blev etableret på Sønderskov, stod herregården ribbet for det oprindelige indbo. Enkelte af de oprindelige genstande er det senere lykkedes at

erhverve, såsom empirelysekronen, der nu hænger i "røde stue" samt et stort rokoko-standur. Det har imidlertid ikke været nok til at indrette blot en enkelt herregårdsstue på museet.

Blandt Karen Staffords møbler var der bl.a. et sæt empiremøbler bestående af en skabssofa - et empiremøbel, der kun var udbredt i Danmark og i visse dele af Norge - samt et tilhørende frokostbord. Desuden var der bl.a. nogle lænestole i nyrokostil, et mahognihjørneskab, et opretstående klaver samt en sofa i senempire. Vi øjnede nu muligheden for at indrette et originalt herregårdsmiljø på museet ved hjælp af Karen Staffords møbler.

Efter at vi havde fået et fornuftigt tilbud på transport fra Californien til Sønderskov, og efter at toldvæsenet havde bevilliget told- og skattefri ind-

førsel af genstandene, besluttede vi at takke ja til tilbuddet. Det transporttilbud, vi ville benytte os af, indebar, at genstandene skulle transporteres noget af vejen med lastbil og noget af vejen med skib. De skulle derfor pakkes på en måde, så de ikke blot var sikret mod stød, men også mod vandskader.

Vi hyrede et amerikansk pakkefirma til opgaven. Efter pakningen indledte arvestykkerne fra Estrup sin lange rejse tilbage til Danmark, først med lastbil tværs over USA til New York. Herfra med skib til Hamborg og derfra til Århus. Fra Århus gik den sidste del af turen til Sønderskov med lastbil.

Det var med stor forventning, vi pakkede genstandene ud af de 4 store specialtømrede containere, de var blevet transporteret i. Karen havde forberedt os på, at nogle af genstandene var gået lidt i stykker og trængte til konservering, men hvor slemt var det? Var der noget der var gået yderligere i stykker under transporten? Var det nu også de rigtige portrætter, og hvad var det helt nøjagtig for nogle våben, bøger og fotos, vi fik? Tankerne for rundt i hovedet. Heldigvis blev vi ikke skuffet.

Adskellige af genstandene trængte godt nok til konservering, men det var

Et kig ind i udstillingen.

ikke værre, end vi havde forventet, og det så ikke ud til, at der var noget, der var taget skade af transporten. Og det var de rigtige aneporætter. Desuden var der et en gammel pastel af Lauritz Laurup (3. generation på Estrup).

Våbensamlingen omfattede tre sværd, heriblandt et jagtsværd, en såkaldt hirschfænger, samt to bajonetter. Blandt bøgerne var flere værdifulde værker, som bind IV af Pontoppidans "Danske Atlas" fra 1768, Nicolay Jonges "Kongeriget Danmarks Chorographiske Beskrivelse" fra 1777 samt en af de bøger om det seneste nye indenfor landbruget som Henrik H. C. Laurup (ham med merglingen, kartoflerne og kløveren) studerede.

Fotografisamlingen omfattede kun nogle få fotografier af Estrups hovedbygning, men den blev kort tid efter rigeligt suppleret, da Karen sendte en stor samling fotografier af såvel Estrup som herregårdens beboere fra omkring 1860 og frem til salget af gården i 1926. Bortset fra 2. generation er museet nu i besiddelse af portrætter af de fleste af hovedpersonerne i Estrups historie i Lauruptiden.

Karen Staffords generøse donation er allerede blevet benyttet i museets formidling af egnens historie, idet vi har opsat en særudstilling om Laurupernes epoke på Estrup i baroksalen og øvre trapperum. "Laurupperne på Estrupgård – en familiesaga", hedder udstillingen. Her kan portrætterne samt en række af de øvrige genstande ses indtil jul. Derefter er det vores hensigt at bruge nogle af genstandene til at indrette et herregårdsmiljø i røde stue.

En stort tak til Karen Stafford!

Museumsinspektør Peter Munch Jensen

Ålund Plantage i orkanens øje

Den privatejede Ålund Plantage på skellet mellem Brørup og Holsted kommuner blev hårdt ramt af orkanen den 3. december 1999. Størstedelen af de 90 ha. nåleskov væltede og et større skovnings- og oprydningssarbejde blev sat i værk i løbet af 2000.

Da Museet på Sønderskov erfarede, at de stormfældede arealer skulle dybdepløjes forud for nytplantning, tog Museet kontakt til skovens ejer Jens Lindholm. Sønderskov gennemførte i forvejen et projekt for Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat med besigtigelser og mindre undersøgelser af stormskadede fortidsminder. En besigtigelse og registrering af de dybdepløjede arealer i Ålund Plantage blev indlemmet i dette projekt.

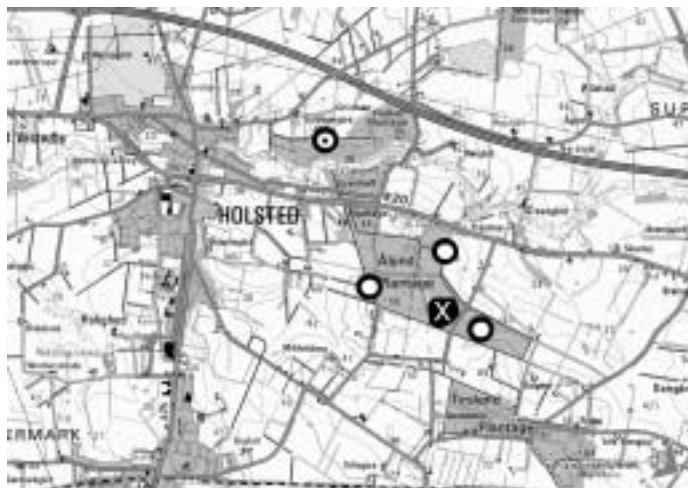
Når dybdepløjningen omfatter så store arealer, er der akut fare for at skjulte spor fra fortiden som bebyggelser, gravpladser m.m. bliver endevendt og dermed ødelagt.

De synlige og kendte registrerede forhistoriske anlæg som gravhøje, agersystemer, hulveje og voldanlæg kan man tage højde for og undlade at dybdepløje og beplante, medens ukendte fortidsminder som bebyggelser, gravpladser, der ligger skjult under jordens overflade, uvægerlig vil blive totalt destrueret ved dybdepløjning.

Der var forud for orkanen registreret 3 større gravhøje i plantagen og heraf var en beliggende i et stort område med fladefald, men denne havde ikke taget

Markrekognoscering på de dybdepløjede arealer i Ålund Plantage.

Kort med Ålund Plantage. Cirklen med prikken i midten viser fundstedet for kværnstenen. De tre cirkler viser de registrerede gravhøje i plantagen. Den sorte markering med krydset viser placeringen af bebyggelsesområdet fra sen bronzealder/ tidlig jernalder (ca. 600-400 f.Kr.)

væsentlig skade. Ud over disse 3 gravhøje var der ikke registreret spor fra forhistorisk tid, men det noget kuperede terræn kunne sagtens dække over bebyggelser eller gravpladser fra forhistorien.

Da det, hverken var tidsmæssig eller økonomisk overkommeligt at foretage egentlige arkæologiske forundersøgelser på arealet, valgte vi at følge dybdepløjningen efterhånden som arbejdet skred frem.

Inden længe fandtes de første spor af et opløjet bebyggelsesspor - et område med anlæg fra sen bronzealder/ tidlig jernalder ca. 600 til 400 e.Kr. Der var tale om rester af opløjede stolpehuller, kogestensgruber, og andre gruber, hvoraf der i en fremkom en del daterende keramikskår. Vi måtte nøjes med at registrere anlæggene på overfladen.

En del af Ålund Plantage er beliggende nord for Holsted Å og rekognosceringen fortsatte på denne del uden væsentlige fund. Man skulle ellers tro, at der på det højereliggende terræn ned til Holsted Å ville være opløjede spor

af bopladser fra jægerstenalderen, men der fandtes blot en enkelt brækket flintflække.

På et højereliggende parti i skoven kom journalist Steen Rasmussen os i forkøbet på en af sine vandreture. Han fandt en meget stor og dyb kværn-

Under dybdepløjningen vendes jorden helt ned i 60-70 cm. dybde.

Kværnstenen som journalist Steen Rasmussen fandt på en tur til Ålund Plantage.

sten, af en type, der kendes fra bondestenalder og den ældre bronzealder. Fundet blev på behørig vis indberettet til museet, og efter aftale med skovens ejer er kværnstenen nu indlemmet i museets samling.

Ålund Plantage er et af de få skovarealer, hvor man har valgt at dybdepløje forud for nyttilplantning efter orkanen den 3. december 1999. Resultatet af dybdepløjningen med fremkomsten af en bebyggelse fra 600 til 400 f.Kr. kunne statistisk forudses. I forbindelse med de regulære statsstøttede skovrejsninger får museerne altid lejlighed

til at kommentere de enkelte skovrejsningssager og evt. foretage prøveudgravninger på udvalgte lokaliteter. Denne fremgangsmåde har ikke været mulig i forbindelse med genrejsningen af skov efter orkanen, da museerne ikke har haft mulighed for at skaffe sig et præcist overblik over omfanget af orkanskaderne og deres præcise geografiske placering.

Antikvarisk må vi på denne baggrund være tilfreds med at have registreret et bebyggelsesområde og have fået indlemmet en stor flot kværnsten i museets samling.

Arkæologistuderende Ejvind Hertz

Strik fra Estland

*De flotte strikketrojer fra Estland er populære.
Der er nu flere modeller at vælge imellem, og desuden
sjaler, sokker og vanter.*

Sønderskov Koncerter 2002

Søndag d. 20 januar

Esbjerg Ensemble og Annemette Balling, sopran

Schubert, Villa-Lobos, Crumb, Dutilleux og Poulenc

Søndag d. 24. februar

**De nordiske Spillemænd og
Gitta-Maria Sjöberg, sopran**

Søndag d. 17. marts

Royal Danish Brass

Orologio, Downland, Praetorius, Th. Hansen, Bach og Bernstein

Billetbestilling: Museet på Sønderkov

Maren Momsen, født Rahr.

Portræt af Maren Momsen

Portrætter af Sønderskovs beboere i tiden før anden halvdel af 1800-tallet er klart en mangelvare i museets samling. Det var derfor med stor tilfredshed, vi for et stykke tid siden var i stand til at føje en kopi af et portræt af Maren Momsen til samlingen.

Stammoder til 5 generationer

Maren Momsen var frue på Sønderskov i tiden 1805-12, og skønt hun kun boede på gården i 7 år, må hun set ud fra en slægtshistorisk betragtning siges

at have været en temmelig betydningsfuld person. Hun blev nemlig stammoder til ikke mindre end 5 generationer af ejere til den gamle herregård. Hendes efterkommere ejer den dag i dag meget af den jord, der en gang hørte til herregården, samt en række af godsets gamle bygninger.

Livsforløb

Maren Momsen blev født i 1781 som datter af købmand, skibsreder og rådmann i Ribe Jens Rasmussen Rahr og

Sire Nissdaler.

=2H9H=

1800.
2
29/11/1800

Ki Kristian

den Sjvende, at Hede Naade,
Konger, de Danmarck og Norge.

At Amandus og Godfrid, hertug indt
Nassau, Godefrid, Kormann, Pöhlmann,
Kun og Christianberg, gjørte indbragt
Och der, efter forom alle omstendigheder
vijs gjorte Besøgning og Besjæring,
at den aarlig, som benigti og lie-
lærte, saa og samment bærige og liekærte,
Och Maren Rahrs, og Hovet Hjed, som
Hede, indt Hovet, som Hovet, Hjelmand,
smaa var sin egen Hørg og faldt sine
Christiansdaler tie sig læge, og over
samment saar sig over, og omstendigheder
det at den saadan, som den som samment
Hovet Sophie Caroline Gold, al gangen
Raadmand Rahrs Kuli, i Solge den
samt omstendigheder 16. Juni 1789. som den
Opstilling, at tie omstendigheder Ljantlig.

Løbte omstendigheder alle og saar sig samment

Indtækt 11 - 1/2 - 93, 1/2 - 1/2

hans hustru Sophie Caroline Goldt. Da hun var 6 år gammel døde hendes far. Moderen fortsatte sin mands forretning og rederi, og blev med tiden meget velhavende. År 1800 ansøgte hun kongen om tilladelse til, at hendes datter Maren måtte blive sin egen værge og selv råde over sin arv efter faderen. Dette blev bevilliget, dog under curatel (tilsyn) af "en saadan person som hendes moder finder tjenlig". Det er uvist, hvor meget Maren arvede efter sin far, men under alle omstændigheder havde hun, ifølge den tids lovgivning, kun krav på halvt så stor en arv som hendes brødre.

Idet en gift kvinde dengang principielt betragtedes som umyndig i for-mueretslig henseende mistede hun dog formodentlig råderetten over sin arv igen, da hun senere giftede sig med sønderjyden Peter Momsen, søn af vinhandler Friedrich Momsen i Sønderborg. I 1805 købte han Sønderskov, hvor parret slog sig ned. Her fødte Maren sønnen Jens i 1811. Året efter blev gården solgt til et interessentselskab. Sønderskov havde derefter en række skiftende ejere, indtil Peter Momsen i 1819 købte gården igen. Dette nåede Maren imidlertid ikke at opleve. Kun 32 år gammel døde hun 1813 i Kolding af barselsfeber, efter at have født sønnen Fritz.

Efterkommerne

Efter Marens tragiske død, skal hendes mand have været blevet så ulykkelig, at han ikke ville tage lille Fritz til sig. Han kunne ikke lade være med at

Overfor: Myndighedernes tilladelse til, at Maren måtte blive sin egen værge. Efter dokument i museets arkiv erhvervet fra Viggo Momsen.

give drengen skylden for Marens død, og ville ikke have drengen om sig, fortæller familietraditionen. Under alle omstændigheder voksede Fritz op hos sin mormor Sophie Caroline i Ribe, og først som halvvoksen kom han tilbage til Sønderskov. Efter faderens død i 1846 overtog storebroderen Jens herregården, der efterfølgende gik i arv til hans efterkommere. Den dag i dag ejes en stor del af gårdens gamle jord stadig af et oldebarn.

Fritz fik ejendommen Skovlyst, der blev udskilt fra Sønderskov. Hans efterkommere ejer i dag Skovlyst, det fra Skovlyst udskilte Langeskov samt Sønderskov Mølle.

De Rahrske portrætter

I flere generationer har Marens efterkommere således siddet på Sønderskov og på derfra udskilte ejendomme. Det er derfor af betragtelig formidlingsmæssig betydning, at vi nu kan vise et portræt af Maren Momsen frem for publikum. At hendes portræt oven i købet har hængt på herregården i over et århundrede forstærker yderligere dets formidlingsmæssige værdi. I begyndelsen af 1900-tallet hang en række gamle olieportrætter af den Rahrske familie i Sønderskovs stuer, heriblandt portrættet af Maren. Det ved vi bl.a. fra gamle fotos, som er blevet skænket til museet. Malerierne forsvandt imidlertid fra gården i forbindelse med Marens barnebarn Peter Momsens økonomiske vanskeligheder i 1920'erne. Det har gennem længere tid været en målsætning på museet at forsøge at opspore de gamle portrætter. I efteråret 2000 besluttede vi at gøre en fornyet anstrengelse på dette område. Det var dette, der førte os frem til portrættet af

Maren. Den umiddelbare anledning var en henvendelse fra Søren Mulvad i Ribe. Søren Mulvad fortalte os, at der på Ribes lokalhistoriske arkiv lå fotografier af Marens forældre, Jens Rasmussen Rahr og Sophie Caroline Goldts portrætter.

Fotografierne var blevet indleveret af Jørgen Lind fra Sønderho. Jeg fik lokalarkivet til at sende os kopier af portrætterne, som viste sig at være identiske med to af de portrætter, vi eftersøgte. Jørgen Lind kunne imidlertid ikke fortælle, hvor de originale portrætter befandt sig. Fotografier af portrætterne havde åbenbart cirkuleret blandt slægtens medlemmer i adskillige år, men hvem der nu ejede originalerne, vidste han ikke. Derimod kunne han fortælle, at hans søster på Sjælland, Mette Lind, havde et andet af de portrætter, der en gang hang på Sønderkov, portrættet af Maren Momsen.

Portrættet af Maren

Jeg kontaktede Mette Lind, der gæstfrit bød mig over til sit hjem for at se på billedet.

”Maren Momsen var min tipolde-mor”, fortalte Mette Lind, medens hun viste mig vej ind til dagligstuen. ”Min mormor var Frederikke Momsen, bror til Peter Momsen, der solgte Sønderkov i 1925. Hun var gift med apoteker Niels Lind I Ribe, og i forbindelse med salget af Sønderkov, tog hun det med sig hjem til apotekergården. Der hang det i mange år, indtil jeg arvede det.”

På en væg i Mettes dagligstue over et gammelt chatol hang hun så, Maren Momsen. En yndig dame har hun været, at dømme ud fra portrættet, med store brune øjne, små kokette krøller i panden og med et lille Mona Lisa smil på læberne. Hun bærer en lys, nedringet kjole med højt liv og pufærmer, højeste mode i den stilperiode, der går under

Efter Peter Momsens salg af Sønderkov i 1925 hang portrættet af Maren i en årrække på apotekergården i Ribe.

På dette fotografi fra begyndelsen af 1900-tallet hænger portrættet af Maren på vestvæggen i røde stue.

I sofaen ses Peter og Karla Momsen. Oven over Peters hoved hænger portrættet af Marens mor og til højre for dette Maren's bror, Peder.

navnet Empiren. Sværmeriet for antikken var her på sit højeste, og moden var inspireret af den klassiske græske kvindedragt. Kvinderne bar græske frisurer og klædte sig i tynde lette stoffer.

”Hvem, der har malet portrættet, er det ingen der ved. Det er ikke signeret”, fortalte Mette Lind, idet hun tog billedet ned fra sin krog, så jeg kunne studere det nærmere.

Kopieringen

Jeg fik en længere samtale med Mette Lind, der viste mig sin stamtavle og en række billeder og genstande fra familien Momsens historie, bl.a. en ring og et sjal, der stammede fra Maren Momsen. Jeg kunne til gengæld vise Mette nogle genstande fra museets samlinger, som hun ikke havde set før, såsom Marens katekismus fra 1787 samt den ovennævnte tilladelse, til at Maren kunne blive sin egen værge og råde over sin arv.

Mette Lind erklærede sig villig til at vi godt måtte låne Marens portræt til en affotografering, som vi kunne bruge på museet. Fotograf Cuno på BG fotolab i Valby sørgede for affotograferingen, medens jeg gik på jagt efter

en passende ramme. En ekspert i antikke rammer fortalte mig, at rammen, som Marens portræt sad i, var en såkaldt Damborgramme fra 1840'erne. Da denne type ramme ikke længere bliver lavet, måtte jeg prøve at finde en antik ramme, der kunne bruges. Efter intens søgen blandt Københavns antikvitetshandlere, lykkedes det til sidst at finde en ramme, der mindede meget om den originale ramme. I mellemtiden havde Cuno fået lavet en affotografering. Vi fik lavet en lamineret fotostat i naturlig størrelse og fik skåret rammen til, så den passede.

Fremtidsplanerne

Kopien af Maren Momsens portræt indgår i vores planer for den permanente udstilling, hvor vi i den ”Røde stue” vil indrette et herregårdsmiljø. I museets samling af gamle interiørfotografier fra Sønderkov kan man se, at billedet af Maren har hængt flere forskellige steder i årenes løb. Et af stederne er på væggen til højre for kakkelovnen i den Røde stue, og det er sandsynligvis her, vi vil ophænge kopien.

Museumsinspektør Peter Munch Jensen

Efterlysning !

Det er stadig ukendt, hvor portræterne af Marens forældre befinder sig på nuværende tidspunkt. Sammen med portræterne af bedsteforældrene Rasmus Hansen Roager og hans hustru Maren Sevel samt et drengeportræt af Marens storebroder Peder i husaruniform blev de i 1920'erne solgt af Peter

Momsen på Sønderkov til halvfættøren Hack Rahr i Odense. Ved dennes død blev de arvet af sønnen, der imidlertid solgte dem i 1953 til bankfuldmægtig i Odense, Hack Rahr. Så sent som 1990 er de blevet observeret i dennes lejlighed i Odense. Hack Rahr døde imidlertid en gang i 1990'erne, og

hvad der skete med malerierne derefter, vides ikke. Vi kunne imidlertid godt tænke os at vide, hvor de er, med henblik på en affotografering af dem til vores arkiv samt (efter aftale med de pågældende ejere naturligvis) til brug i museets udstillinger.

Oplysninger, der kan bringe os videre i eftersøgningen af de 5 nævnte portrætter, modtages med taknemmelighed!

Peter Munch Jensen

Det er disse 5 portrætter, vi efterlyser oplysninger om:

Jens Rasmussen Rabr

Sophie Caroline Goldt

Rasmus Hansen Roager

Maren Jensdatter Sevel

Peder Rabr

Herregårdssmedjen kan bruge flere svende

Smed Jørgen Beyer døde i juni måned i en alder af 73 år. Han vil være savnet på museet og ikke mindst savnet som tovholder i herregårdssmedjen.

Der har utvivlsomt været smedje ved Sønderskov Hovedgård lige siden gårdens anlæggelse i 1400-tallet. Den lille grundmurede bygning i vejhjørnet vest for herregården er dog yngre og den er muligvis først bygget i begyndelsen af 1800-tallet.

Ligesom hovedbygningen forfaldt den gamle smedje, da den var taget ud af

brug, og dele af den originale esse var brudt ned.

Forfaldet truede med at blive til varig ødelæggelse og efter aftale med ejerne Didy og Mogens Karstens overtog museet derfor ansvaret for smedjen og driften af den.

I samarbejde med produktionsskolen på Adsersbølgård blev smedjen gennemgribende istandsat i 1993 og herefter indrettet som arbejdende værksted. Samtidig startede en arbejdsgruppe - en slags smedelaug under ledelse af pensioneret smed Jørgen Beyer.

Nu afdøde smed Jørgen Beyer i gang med at formidle det gamle smedje-håndværk ved en af de mange lejligheder, hvor museets gæster kan opleve smedjen i aktion.

Smed Jørgen Beyer

Jørgen Beyers barndomshjem var smedjen på hjørnet af Kongeåvejen og Sønderskovgårdsvvej skråt overfor Sønderskov Mølle. Denne smedje havde hans far bygget og museet har i øvrigt erhvervet noget af det gamle værktøj fra smedjen. Efter skolen kom Jørgen Beyer i smedelære hos Richard Christensen i Brørup og han overtog nogle år senere faderens smedevirksomhed, som han drev indtil 1966. Herefter var Jørgen Beyer bl.a. ansat ved Phønix, og han sluttede som aktiv smed på Alfa i Vejen.

Smedegruppen ved Sønderskov

Jørgen Beyer var med lige fra starten omkring restaureringen af Sønderskovs smedje og indretningen af den nyistandsatte esse. De første år gik der meget tid med at genindrette og udstyre smedjen. Da hovedparten af deltagerne i smedjegruppen selv har været aktive smede, skulle museet selvsagt ikke bruge ret mange kræfter på udviklingen af denne aktivitet.

Fra flere lokale smedjer - også fra Jørgen Beyers egen samling - blev smedjen efterhånden velforsynet med rekvisitter, som kunne bruges i værkstedet. Der blev skaffet armbolte, hamre, kiler og tænger samt to intakte blæsebælge.

Målet med dette arbejdende værksted er nået flere gange. Det fungerer som et aktivt mødested for medlemmerne af »Sønderskovs Smedegruppe«, hvor godt kammeratskab er afgørende. Samtidig er det blevet et stort aktiv for museet i forbindelse med gruppebesøg og særarrangementer, hvor tusindvis af mennesker i årenes løb har fået fortalt og demonstreret den ædle smedekunst.

I det daglige virke på museet spiller smedene også en stor rolle. Smedene har blandt andet istandsat en række genstande på Sønderskov, de har lavet murankre, havelåger, fakkellholdere samt diverse inventar til Restaurant Herregårdskælderen. Endelig fremstiller de også museums kopier af lokale arkæologiske fund til salg i Museumsbutikken.

Museumsinspektør Svend Aage Knudsen

Smedesvende søges

Der er for øjeblikket kun 3 aktive medlemmer i Smedegruppen: Arne Jensen, Svend Arne Jensen samt Svend Erik Hansen. De mødes en gang om ugen - i sommerhalvåret oftest torsdag aften og i vinterhalvåret oftest torsdag formiddag.

Arbejdsgruppen skal meget gerne udvides med 2-3 smede, så der bl.a. er flere at trække på ved særarrangementerne. Det skal helst være pensionerede udlærte smede, men nogen oplæring kan også finde sted.

Interesserede kan henvende sig til museet tlf. 75 38 38 66, hvorefter vi etablerer kontakten til Smedegruppen.

Svend Aage Knudsen

Kongeåmødet

10. februar 2002

Udflugt til

Genforenings- og Grænsemuseet i Christiansfeld

Kongeåmødet bliver i år arrangeret som en udflugt til Genforenings- og Grænsemuseet ved Christiansfeld. Vi kører i egne biler og mødes kl. 14.00 på "Den Gamle Grænsekro" 3 km nord for Christiansfeld på hovedvejen [170] mellem Kolding og Haderslev (deltagere, der ikke har køreleglighed, bedes fortælle dette ved tilmeldingen, så vil museet forsøge at arrangere det).

Herefter følger vi dette program:

- 14.00 Medens personalet på Den Gamle Grænsekro byder på kaffe og lagkage, bliver der fortalt grænseegnshistorier fra tiden 1864 -1920. Bl.a. vil Albert Højgaard, der er omviser på Genforenings- og Grænsemuseet, fortælle historien om, hvorfor 1864-grænsen blev placeret syd om kroen.
- 15.00 Vi går over til Genforenings- og Grænsemuseet, der ligger lige overfor Den Gamle Grænsekro. Albert Højgaard viser os rundt på museet og giver en forelæsning om egnens historie fra 1864 til genforeningen med Danmark. Efter forelæsningen bliver der tid til, at vi kan gå lidt rundt på museet på egen hånd.
- ca. 16.15 Mødet afsluttes.

Prisen for deltagelse inkluderer entré på Genforenings- og Grænsemuseet samt kaffe og lagkage og er på 50 kr. per person.

Tilmelding skriftligt eller per telefon (75 38 38 66) til Museet på Sønderskov, Sønderskovgårdsvej 2, 6650 Brørup. Såfremt man kan tilbyde køreleglighed til en eller flere af dem, der eventuelt ikke selv kan skaffe køreleglighed, bedes man oplyse museet om dette ved tilmeldingen.

Deltagerne fotograferet på hovedtrappen ved Sønderskov. Foto: Agner Frandsen.

Kustodeudflugten

Lørdag den 8. september afholdt vi den årlige udflugt for de frivillige kustoder, omvisere og smede. En af ideerne med udflugten er at give alle en mulighed for at få hilst på hinanden - også de, der aldrig har været sammen på vagt.

Det var en spændende og hyggelig bustur, hvor museumsinspektør Jens Aarup Jensen var vores guide.

Først besøgte vi det gamle købstadsmuseum i Ringkøbing, som blev oprettet i 1908 og repræsenterer en stor samling af alskens rariteter og egnshistoriske sager. Jens Aarup Jensen fortalte engageret om især Mylius-Erichsen samlingen og udstillingen om Danmark-ekspeditionen til NØ-Grønland i 1906-08.

Fra Ringkøbing kørte vi gennem det smukke landskab øst om Stadil Fjord mod Thorsminde, hvor vi spiste frokost inden introduktionen og besøget på

det nye Strandingsmuseum St. George. Museet er et musealt monument over de mange strandinger, der engang prægede den jyske vestkyst.

Flere kustoder er velkommen

De mange frivillige der både tidlig og sen hjælper med til at holde museet åbent og levende, er et uvurderligt aktiv for museet.

Det er imidlertid vigtigt, at den frivillige stab er rimelig stor, så vi ikke trækker for meget på de samme personer.

Vi er derfor også altid på udkig efter nye personer, der kunne tænke sig at være med, og skulle der blandt medlemmerne være nogle, som har lyst til lejlighedsvis at deltage som kustode eller eventulet som omviser, er I meget velkommen til at kontakte Brynhild Tophøj og Svend Aage Knudsen på museet.

De lokalhistoriske arkiver

i Holsted, Brørup og Vejen kommuner

Lokalhistorisk arkiv Holsted

Vestergade 17, 6670 Holsted.

Tlf. 75 39 20 10

Åbningstid:

Leder: Chr. Carstensen.

onsdag 14-18 eller efter aftale.

tirsdag 19-21 (1/10 - 31/3).

Aastrup Sognearkiv

Borgergade 121, 6752 Glejbjerg.

Tlf. 75 19 82 80

Åbningstid:

Leder: Olga Svendsen.

1. og 3. torsdag hver måned 15-18

eller efter aftale.

Hovborg lokalhistoriske arkiv

Hovborg Skole, Lindevej 5, 6682 Hovborg.

Tlf. 75 39 62 57

Åbningstid:

Leder: Henry Pedersen.

tirsdag 15-17.

Historisk arkiv for Brørup og omegn

Brørup Bibliotek, Stadionvej 6, 6650 Brørup.

Tlf. 75 38 16 70

Åbningstid:

Leder: Kaj Larsen.

torsdag 15-17 eller efter aftale.

Lokalhistorisk arkiv Vejen

Østergade 2, 6600 Vejen.

Tlf. 75 36 35 99

Åbningstid:

Leder: Linda Klitmøller.

tirsdag 10-16 og onsdag 10-17.

Arrangementer, skoler og grupper efter aftale.

Bække Sognearkiv

Tværvej 10, 6622 Bække.

Tlf. 75 38 97 06

Åbningstid:

Leder: Søren Frederiksen.

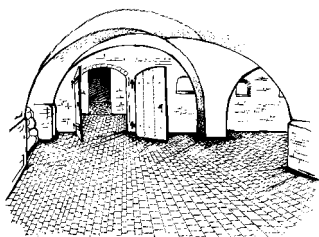
tirsdag 19-20.

Gårdejer Martin Pedersen, Vestre Stationsvej 39, Skovsminde, 6621 Gesten

Landbrugshistorisk Samling

Landbrugsredskaber og -maskiner fra nyere tid (ca. 1890 - 1950)

Samlingen kan beses af grupper efter aftale - Tlf. 75 55 70 39

Restaurant Herregårdskælderen

Tirsdag og søndag:

kl. 11-16.

Onsdag - lørdag:

kl. 11-16 samt kl. 18 - 22.

Mandag:

lukket.

Bordbestilling:

75 38 38 45.

Hanne Mikkelsen og Dennis Sørensen